

MUHASEBE VE FİNANS İNCELEMELERİ DERGİSİ

Dergi Anasayfası: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mufider>

KARA PARANIN AKLANMASINDA BANKA VE SERMAYE PİYASALARININ KULLANILMASI: YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA BİR İNCELEME

THE ROLE OF BANKS AND CAPITAL MARKETS IN MONEY LAUNDERING: AN ANALYSIS IN THE LIGHT OF THE SUPREME COURT DECISIONS

Barış AKSOY^{a*}

*a** Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, baksoy@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1090-5693

MAKALE BİLGİLERİ

Makale Tarihi:
Gönderilme Tarihi 06.01.2021
Düzenleme 10.02.2021
Kabul Tarihi 15.02.2021

Anahtar Kelimeler Kara Para Aklama, Banka, Sermaye Piyasaları, Yargıtay Kararları

Jel Kodları: G18, G21, G23, G28, K14

ARAŞTIRMA MAKALESİ

BENZERLİK/ PLAGIARISM

Ithenticate : % 14

ÖZET

Bu çalışmada kara paranın aklanmasında bankaların ve sermaye piyasalarının nasıl kullanıldığı ve Türkiye’de kara para aklama ile ilgili önlemlerin MASAK bildirim yükümlülüklerine uyum çerçevesinde ele alınması amaçlanmıştır. 2011-2019 yılları arasında MASAK’ın (Mali Suçları Araştırma Kurulu) faaliyet raporları ayrıntılı olarak incelenerek ülkemizde kara para aklama faaliyetlerinin denetimi sonucu elde edilen bilgiler tablolar halinde verilmiştir. Şüpheli işlem bildirim sayılarının yıllara göre dağılımı 2011-2019 yılları arasında sürekli bir artış eğilimindedir. Şüpheli işlem bildirim sayılarının 2011-2019 yıllarında devamlı artmasının nedenleri olarak bildirim yükümlülerine verilen idari para cezaları ve adli cezalar, bildirimlerin standart formda elektronik ortamda kolaylıkla iletilebilmesi, MASAK’ın meslek birlikleri ile yürüttüğü çalıştaylar ve bildirim yükümlülüğü bulunan meslek mensuplarına verilen eğitimler olarak sayılabilir. Şüpheli işlem bildirimi gönderen finansal kuruluş sayısının 2017 ve 2018 yıllarında 2016 yılında gönderilen şüpheli işlem bildirim sayısından düşük olması ile bildirim yükümlüğünü yerine getirmeyen kuruluşlara verilen idari para cezalarının artması arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca 2011-2019 döneminde kara para aklama ile ilgili Yargıtay kararları incelenerek ülkemizde kara para aklama fiili yüksek mahkeme kararları ışığında ele alınmıştır. Çalışmanın, banka ve sermaye piyasaları alanında düzenleyici ve denetleyici kurumlar, banka ve sermaye piyasası kurumlarının yöneticileri, çalışanları ve araştırmacılar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Düzenleyici otoritelerin kovuşturma ve soruşturma aşamasından sonra kara para aklama tipolojileri ve diğer bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması önem arz etmektedir. Böylece akademik olarak araştırmacıların, düzenleyici ve denetleyici otorite uzmanlarının, yazılım ve bilişim sektörü uzmanlarının kara para aklamaya karşı ihtiyaç duyulan program ve yazılımı üretmeleri, aracı kurumların (örneğin; bankalar, borsalar, sigorta şirketleri vb.) gerekli kara para önleme sistemlerini kurmaları mümkün hale gelebilecektir.

ARTICLE INFO**Article history:**

Received 06.01.2021

Revised 10.02.2021

Accepted 15.02.2021

Keywords: Money Laundering, Banking, Capital Markets, Supreme Court Decisions
Jel Codes: G18, G21, G23, G28, K14

ABSTRACT

This study aimed to discuss the role of banks and capital markets in money laundering and to address the measures against money laundering in Turkey in the framework of MASAK compliance with the notification obligations. The activity reports of MASAK (Financial Crimes Investigation Board) including the years of 2011-2019 were examined one by one and the information obtained as a result of the audit of money laundering activities in our country was given in tables. The distribution of the number of suspicious transaction reports by years has a continuous increasing trend between 2011 and 2019. The reasons for the continuous increase in the number of suspicious transaction reports in 2011-2019 are the administrative fines and judicial penalties imposed on notifiers, the ability to easily transmit the notifications in standard form in electronic environment, the workshops carried out by MASAK with professional associations and the trainings given to professionals with notification obligations. It is observed that there is an inverse relationship between the lower number of suspicious transaction reports sent in 2017 and 2018 than the number of suspicious transaction reports sent in 2016 and the increase in administrative fines imposed on institutions that do not fulfill their notification obligations in 2017 and 2018. In addition, the decisions of the Supreme Court regarding money laundering in the 2011-2019 period were examined and the act of money laundering in our country was discussed in the light of high court decisions. It is thought that the study will be beneficial for regulatory and supervisory institutions, managers, employees and researchers of banks and capital market institutions in the field of banking and capital markets. It is important that the regulatory authorities share money laundering typologies and other information with the public after the prosecution and investigation phase. Thus, it will be possible for researchers, regulatory and supervisory authority experts, software and IT sector experts to produce the programs and software needed against money laundering, and intermediary institutions (e.g. banks, stock exchanges, insurance companies, etc.) to establish the necessary anti-money laundering systems.

1. GİRİŞ

Temiz para kirli paradan daha değerlidir. Temiz para kârlı faaliyetlere yatırılabilir, az ya da çok suçlama riski olmaksızın göze çaracak şekilde tüketime harcanabilir. Kirli para, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı gibi çeşitli yer altı faaliyetlerinden kazanılmaktadır. Baker (2005), 2000/2001'de para miktarının 1,0-1,6 trilyon ABD Doları arasında değiştiğini tahmin etmektedir. Bu tahmin Dünya Bankası tarafından kabul edilmiştir. Baker (2005), yılda 500/800 milyar ABD Dolarının gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerinden kaynaklandığını tahmin etmektedir (Schneider, 2011: 3). Kirli para ise yalnızca daha az kârlı şekilde yatırılabilir veya ceza riski altında harcanabilir. Kara para aklama bir kılık değiştirme sürecidir. Suç piyasaları açısından kara para aklamada gizlilik değerli olmakta, ifşa etmekten daha ucuza mal olduğundan kara para aklayanlar gizlilik için para ödemeye razı olmaktadır. Yasadışı kaynaklardan elde edilen paraya sahip olan kişi için ifşa edilmenin sonucu kovuşturma ve hapis olasılığıdır (Alldrige, 2001: 279).

Kara para aklamanın siyasi ve ekonomik istikrar üzerinde doğrudan etkisinden dolayı ülkeler kara para aklama konusunda endişelenmektedirler. Bu nedenle, hükümetler ve mali düzenleyiciler, finansal kuruluşların kara para aklamayı diğer yasadışı faaliyetlerin finansmanını önlemek/tespit etmek için

süreçler ve prosedürler uygulamasını şart koşmaktadırlar (Le-Khac ve Kechadi, 2010: 1). Günümüzde bankalar ve diğer finansal kuruluşlar, kara para aklayanların aracı olarak kullandıkları kurumların başında gelmektedir. Teknolojinin gelişmesi banka ve diğer kurumların online suçlarla sıkça karşılaşır hâle gelmesi bazı risk unsurlarını da arttırmıştır (Miyinat ve Duramaz, 2013: 315).

Kara paranın aklanması ve yasal bir kazanç görünümüne sahip olması için suçlular birçok yöntem kullanmaktadır. Banka ve sermaye piyasaları kara para aklayan suçlular tarafından kullanılmaya potansiyeline sahip olan alanlardır (Sırma ve Saldanlı, 2015: 108). Bu çalışmada kara paranın aklanmasında bankaların ve sermaye piyasalarının nasıl kullanıldığı ve Türkiye'de kara para aklama ile ilgili önlemlerin MASAK bildirim yükümlülüklerine uyum çerçevesinde ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla 2011-2019 yılları arasında MASAK'ın (Mali Suçları Araştırma Kurulu) faaliyet raporları ayrıntılı olarak incelenerek ülkemizde kara para aklama faaliyetlerinin denetimi sonucu elde edilen bilgiler tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca 2011-2019 döneminde kara para aklama ile ilgili Yargıtay kararları incelenerek ülkemizde kara para aklama fiili yüksek mahkeme kararları ışığında incelenmiştir. Kara paranın aklanmasında banka ve sermaye piyasalarının kullanımında düzenleyici ve denetleyici kurumların faaliyet raporlarından elde edilen bilgilerin kullanıldığı ve yüksek mahkeme kararları

işığında konuyu ele alan bir çalışmaya yerli ve yabancı literatürde rastlanmamıştır. Çalışmanın, banka ve sermaye piyasaları alanında düzenleyici ve denetleyici kurumlar, banka ve sermaye piyasası kurumlarının yöneticileri, çalışanları ve araştırmacılar için yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmanın literatüre katkısının olacağı beklenmektedir.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde literatür incelemesi ele alınmış, üçüncü bölümde kara para aklamanın finansal kurumlar kullanılarak gerçekleştirilmesi sonucunda kamuoyunun finansal sisteme olan güveninin azalmasından, aklayıcıların ön operasyon olarak açtıkları mağaza ve restoranların yasal şekilde faaliyet yürüten işletmeleri rekabet etmekte zorladığından bahsedilmiştir. Aklanan büyük meblağlarda paranın sisteme aniden girip çıkması nedeniyle finansal kuruluşların likiditesinin olumsuz etkilenmesinden, aklanan meblağlar ulusal servetin önemli bir kısmına tekabül edebileceğinden ekonomi politikasının kontrolünün kaybedilmesi ve vergi geliri kaybının oluşabildiği ele alınmıştır. Ayrıca kara para aklama sonucu fonların kârlı olan veya yatırıma ihtiyaç duyulan sektörlere tahsis edilmemesi nedeniyle yatırım modellerinin değiştirilmesine neden olabileceğinden bahsedilmiştir. Suç gruplarının aklanan parayı siyasi sistemdeki yerlerini güçlendirmek ve servetlerini kamu görevlilerini yozlaştırmak için kullanarak devlet kurumlarına zarar verebildikleri konu edilmiştir. Diğer taraftan ekonomide mal ve hizmet arz-talep miktarında değişme olmamasına rağmen piyasaya sürülen para miktarında ani değişimlerin fiyatlarda dalgalanmalar meydana getirdiği ve ekonomide beklenmeyen fon hareketleri, döviz kurlarında ve faiz oranlarında istikrarsızlık meydana getirdiği ele alınmıştır. Dördüncü bölümde kara para aklamada bankaların ve sermaye piyasalarının kullanılmasından bahsedildikten sonra Türkiye’de kara para aklama eylemi ve alman önlemlere değinilmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde ise sonuç ve öneriler bulunmaktadır.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Div Alldridge (2001) kara para aklamanın en önemli suçlardan biri olduğunu belirtmiştir. Çalışmada örnek olarak İngiltere ve Galler kanunları kullanılmış ve ülkeler arasında yaptırım stratejileri değişiklik gösterse de yasakların genellikle benzer olduğu belirtilmiştir. Özellikle, İngiliz Hukuku’ndaki yasakların şekli, doğrudan Viyana Sözleşmesi ve AB’den geldiği belirtilmiştir. Araştırmacı kara para

aklama suçunun somutlaştırılması için yapılabilecek argümanların kara para aklama suçunu desteklemediğini ileri sürmüştür. Çalışmada kara para aklama suçunun varlığını desteklemek için hangi varsayımların alındığına göre cezayla ilgili konular dikkate alınmıştır.

Tsingou (2005) kara para aklamayla mücadele rejiminin kavramsal, politik, kurumsal ve düzenleyici evrimini analiz etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada küresel kara para aklama ile mücadele rejimi ve mücadelenin amacı değerlendirilmekte ve ulus ötesi mali suçları hedefleyen bir araç olarak etkinliği konusunda bazı sonuçlar çıkarılmıştır. Çalışmada kara para aklamayla mücadelenin maliyeti ile mali suçları kontrol altına almanın yararlarını karşılaştırmanın zorluğu belirtilmektedir. Araştırmacı mevcut yapının organize suçla mücadelede sistematik bir yaklaşıma yol açtığına dair çok az kanıt olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca kara para aklamayı önleme rejimine terörle mücadele finansman önlemlerinin dâhil edilmesinde de benzer şekilde bir uygulama olduğunu savunmaktadır. Araştırmacı yolsuzluk, uyuşturucu kaçakçılığı veya terörizm karşısında, kara para aklama rejiminin kamusal eylem ihtiyacına hizmet ettiğini savunmaktadır.

Le-Khac ve Kechadi (2010) kara para aklama modellerini tespit etmek için veri madenciliği ve doğal hesaplama tekniklerini birleştiren bir vaka çalışması sunmuşlardır. Bu vaka çalışmasında, kara para aklama tespitinde verimli bir çözüm sağlamak için kümeleme, sinir ağı, genetik algoritma, sezgisel gibi çoklu teknikler birlikte uygulanmıştır. Uygun parametrelerin seçilmesiyle, yatırım faaliyetlerinde makine öğrenimi vakalarını tespit etmek için basit bilgiye dayalı tekniklerin uygulanabileceği belirtilmiştir. CE bankasının altı fonundan işlemsel veri kümeleri kullanılarak elde edilen deneysel sonuçlardan, yöntemin umut verici olduğu ve kara para aklama tespit biriminin ihtiyaçlarını karşıladığı sonucuna varmışlardır.

Ott (2010) uluslararası organize suç (IOC, International Organized Crime) gruplarının finansal kurumlara karşı oluşturduğu iç tehditleri belirlemeyi ve ilgili kanun yaptırım stratejilerini özetlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmacı, kolluk kuvvetlerinin IOC faaliyetleri hakkında istihbarat paylaşmak, ortaya çıkan tehditleri tahmin etmek, öncelikli hedefleri belirlemek, etkili ve sürdürülebilir stratejiler takip etmek için kamu ve özel kurumlar, akademi ve yabancı meslektaşları ile işbirliği içinde çalışma çabalarını artırması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada tartışılan stratejilerin başarılı bir şekilde uygulanması, kolluk kuvvetlerinin ve savcılık kurumlarının IOC’nin gelişen zorluklarının üstesinden gelme ve mali kurumların istikrar ve bütünlüğünün korunmasına yardımcı olma becerisini artıracığı belirtilmiştir.

Schneider (2011) çalışmasında çok sayıda yasa dışı (cezaî) işlemin nakit esaslı olması nedeniyle suçluların elde ettikleri gelirleri kara para aklama yöntemleriyle aklamasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Araştırmada ulus ötesi suç gelirlerinin üstesinden gelmenin bilimsel olarak son derece zor olduğu belirtilmiştir. Bunun nedenleri olarak; ulus ötesi suç gelirlerinden kara para aklamının gerçekte ne olduğu konusunda bir netliğin olmaması, kara para aklama suçunun neredeyse her ülkede farklı bir şekilde tanımlanmış olması ve buna karşı alınan önlemlerin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi şeklinde açıklanmıştır. Çalışmanın diğer bir sonucu sınır aşan suçla etkin bir şekilde mücadele edebilecek etkili ve güçlü uluslararası kuruluşlar olmadığından, sınır ötesi suçla mücadele etmenin son derece zor olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın ulus ötesi suç gelirlerinin gri alanına biraz ışık tutmak ve daha iyi deneysel temeller sağlamak için bir başlangıç olarak görülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ardizzi vd. (2014) kara para aklamayı ölçmek için yeni bir yaklaşım geliştirerek İtalya'da bir finans kurumu aracılığıyla suç faaliyetlerinden elde edilen ve nakit yatırılan kara para miktarı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada nakit mevduat talebinin ekonometrik modeline dayalı yeni bir yaklaşım sunarak, neredeyse yalnızca teorik modellerin kalibrasyonu ile üretilen verilerden elde edilen mevcut kara para aklama tahminlerini iyileştirmişlerdir. Aklanacak "kirli para"nın yanı sıra nakit para yatırmaya yönelik yasal motivasyonları ve gölge ekonominin rolünü de dikkate alarak cari hesaplarda nakit giriş modeli tanımlamışlardır. İtalya'da aklanan ortalama nakit miktarının GSYİH'nin yaklaşık %6'sı kadar olduğunu ve bu bulguların önceki çalışmalarda elde edilen ekonomi tahminleriyle tutarlı olduğunu belirtmişlerdir. Geleneksel kuzey/güney bölünmesine odaklanıldığında, "kirli para"nın GSYİH üzerindeki payı kuzey'de %7,5 iken güney'de % 5,1'dir. Aklanan nakit miktarındaki farklılıkların yanı sıra, "kirli para" kaynaklarının da bölgeler arasında farklılık gösterdiği bulunmuştur. Yasadışı ticaretten gelen gelirler, kuzey illerinde güney illerine göre neredeyse iki kat daha fazla (%6,3'e karşı %3,4) olduğu bulunmuştur. Suç örgütlerinin, finans ve bankacılık sistemi aracılığıyla aklanan gelirin önemli miktarda olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, kara para aklama suçuyla mücadele için alternatif bir stratejinin işlemlerde nakit kullanımının sınırlandırılmasının sadece ödeme sisteminin etkinliğini artırmak için değil, aynı zamanda bu tür suçlarla mücadele için de faydalı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Sırma ve Saldanlı (2015) kara para aklamada sermaye piyasalarının ne şekilde kullanılabileceğini incelemişlerdir. Araştırmada Sermaye Piyasası'nın aklama suçu kapsamında nasıl suiistimal edileceği, özellikle halka açık şirketler üzerinden hangi tür

tipolojilerin kullanılabileceğine yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye'de kara para aklamaya ilişkin olarak yapılan düzenleme ve sermaye piyasalarında neler yapıldığına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Suç unsuru gelirin aklanmasında çeşitli yollara başvuran suçlular tarafından, gelişmekte olan ve coğrafi olarak geçiş bölgesi niteliğinde olan Türk Sermaye Piyasalarının suiistimal edilmeden gerekli tedbirlerin alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ba (2018) Vietnam bankacılık sistemindeki müşterilerin riski ne kadar artırdıklarını tahmin etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç için Ho Chi Minh kentinde gerçekleştirilen bir anketten elde edilen bilgiler aracılığıyla Christopher Price 2008 ve HSBC Kara Para Aklama Riski (MLR, Money Laundering Risk) Prosedürleri 2016 çerçevesini uygulamıştır. Anketten toplanan verilere dayanarak, Christopher Price'nin gelişmiş ölçüm modeli ile Vietnam ticari bankalarının hizmet ve ürünlerini kullanan her müşteri için Kara Para Aklama Risk Puanı (MLRS) hesaplanmıştır. Çalışma müşterilerin MLR profiline bir faktörün ne ölçüde katkıda bulunduğunun açıklanabileceği bir yaklaşım önermekte ve ticari bankacılık sistemi için bazı pratik önerilerde bulunmaktadır. Araştırmacı 203 Vietnam gözlemi için %71,4 orta ve %20,7 yüksek risk seviyesi istatistikleriyle bu ülkedeki MLR'nin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyet, fon kaynağı ve hesap kullanım amacı gibi değişkenlerin MLR üzerinde etkili olabileceği belirtilmiştir. Çalışmada kadınlarla karşılaştırıldığında, erkeklerin kara para aklama faaliyetlerini uygulama eğiliminin daha yüksek olduğu ve katılımcıların bankacılık sisteminde ne kadar çok hesabı varsa MLR seviyesinin o kadar yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Shelley (2020) piyasalarda yolsuzluk, internette şifreleme ve çocuk pornografisi gibi üç alana odaklanmıştır. Bu araştırmanın odak noktası, yolsuzluk yapan kişilerin milyonlarca kişinin yaşam kalitesini teknoloji aracılığıyla zayıflatma kapasitesi üzerinedir. Araştırmacı suçun tespit edilmesi ve kovuşturma yollarının geliştirilmesi için kolluk kuvvetleri, iletişim ve bilgisayar hizmeti sağlayıcıları, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar arasında koalisyonlar kurulması gerektiğini belirtmiştir. Araştırmada şirketlerin sağladıkları hizmetlerin kötüye kullanılmasına karşı sorgulama kapasitelerini geliştirmeleri gerektiği, teknolojiyle ilgili suçları tespit etmek ve soruşturmak üzere kolluk kuvvetlerini hazırlamak için uluslararası düzeyde eğitim programları geliştirilmesinin öneminden bahsedilmiştir. Tespit etme konusunda uzmanlığa sahip olmayan bölgelerin suç grupları tarafından istismara maruz kalabileceği gerçeği nedeniyle uluslararası işbirliğinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Çalışmada kolluk kuvvetleri, bankacılık ve uluslararası piyasa katılımcıları, yüksek teknoloji kullanımı yoluyla mali piyasaların suç grupları tarafından manipüle edilmesini engellemek için daha

güçlü adımlar atması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yüksek teknoloji suçlarıyla mücadele için ulusal ve uluslararası düzeyde yönetmelikler ve mevzuat geliştirmenin öneminden bahsedilmiştir.

3. KARA PARA AKLAMANIN ÜLKE EKONOMİLERİ VE FİNANSAL SİSTEM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Geçtiğimiz yirmi yılda IOC, varlığını karmaşıklığını ve etkisini istikrarlı bir şekilde genişletti ve bugün dünya çapındaki finansal kurumlar ve piyasalar için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. IOC grupları, kara para aklama, mali dolandırıcılık ve her yıl milyarlarca dolar kayıpla sonuçlanan yüksek teknolojili bilgisayar müdahalelerini içeren çok çeşitli karmaşık planlarında banka çalışanlarını, avukatları, muhasebecileri ve “kurum içinde çalışanları” kullanmaktadır (Ott, 2010: 383). Bu yasadışı suç grupları, genellikle en zayıf yasal ve idari yapıya sahip ülkelerdeki en büyük uyuşturucu tacir çeteleri ve paralarını mümkün olan her şekilde ülke dışına çıkarmak isteyen ekonomik ve politik elitlerdir. Klasik suç faaliyetlerinden elde edilen fonlar, küresel toplam suç faaliyetlerinin yaklaşık %30 / %35’ini oluşturmaktadır. Özellikle transfer fiyatlandırması ve sahte işlemler¹ yanı sıra ticari olarak kaçırılan vergi küresel toplam suç

faaliyetlerinin yaklaşık %60 / %65’ini oluşturan en büyük bileşendir (Schneider, 2011: 3).

Küresel olarak faaliyet gösteren organize suç ağları, finansal sistemlere nüfuz etme, menkul kıymetler ve emtia piyasalarını manipüle etme, yüksek teknoloji suçlarını işlemek için siber alandan yararlanma, finansal kurumları sömürme ve ülkelerin ulusal güvenliğini tehdit etme gibi birçok eylemi gerçekleştirmektedir. (Ott, 2010: 376-377). Suç grupları, yasadışı sermayeyi hareket ettirmek için uluslararası para sisteminin düzenlenmesindeki zayıflıklardan yararlanmaktadır. Yasadışı faaliyetten elde edilen gelirleri temsil eden bir banka havalesi, fonları takip etmenin zorluğunu arttırmak için kasıtlı olarak en az dört farklı ülkeden geçirilebilmektedir. Fonları uluslararası bankalar, finans kurumları ve şirketler aracılığıyla taşıma yeteneği, kolluk kuvvetlerinin mevcut koşullarda kazanamayacakları sürekli bir “yakalama” oyununa katılmaları gerektiği anlamına gelmektedir (Shelley, 2020: 610).

Kara para aklama, 1980’lerde önemli bir küresel sorun haline geldi ve 1989’da Mali Eylem Görev Gücü’nün (FATF, Financial Action Task Force) kurulmasıyla sonuçlandı. İlk kurulduğunda on altı üyeden oluşan bu kurum 1992’ye kadar yirmi sekiz üyeye ulaştı ve şu anda otuz üç üyesi bulunmaktadır. FATF’nin rolü, düzenli olarak güncellenen tavsiyeler yayınlamaktır (Tsingou, 2005: 5). FATF şu tanımı sunmaktadır: “Çok sayıda suç eyleminin amacı, eylemi gerçekleştiren kişi veya grup için kâr elde etmektir. Kara para aklama, bu gelirlerin yasadışı kökenlerinin gizlenmesi aşamasıdır”. Gerçekte ne kadar paranın amlandığını değerlendirmek son derece zordur. En sık alıntılanan rakam, Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından yapılan araştırmada gelir toplamı, dünya GSYİH’sının %2-%5 arasında olduğu ve iki trilyon dolar kadar olduğu tahmin edilmektedir (Tsingou, 2005: 3-4). Tüm üye ülkeler bir öz değerlendirme tatbikatı yürütür ve FATF, diğer üye hükümetlerden yasal, mali ve kanun uygulayıcı uzmanlar tarafından yerinde ziyaretlerin gerçekleştirildiği karşılıklı bir değerlendirme prosedürüne sahiptir. FATF ayrıca, uyumsuz üyelerle ilgilenmektedir, 2005 yılına kadar yalnızca Avusturya ve Türkiye kınama cezasına çarptırılmıştır. 1999’dan bu yana, FATF bir “adlandırma ve utandırma” kampanyası başlatarak ve işbirliği yapmamaktan suçlu ülkeleri belirleyerek bir adım daha atmıştır (Tsingou, 2005: 5-6).

Vergi cenneti ülkelerde düzenleme eksikliği veya düzenlemenin bulunmayışı, gizliliğin olması ve sermayenin kolaylıkla hareket ettirilmesi nedeniyle kara para aklayan için çekici olmaktadır. IMF, çoğu Karayipler, Güneydoğu Asya ve Avrupa’da olmak üzere çok sayıda açık deniz merkezi belirlemiştir.

¹ Sanık ...’ın kardeşi diğer sanık ...’la birlikte ithal ettikleri röntgen filmlerinin değerini düşük gösteren faturalar ve sahte gümrük beyannamelerini gümrük idaresine ibraz edip 20.092,36 TL tutarındaki Gümrük Vergisini ödemeyerek sahtecilik suçu işlemek suretiyle haksız yarar sağladıkları daha sonra hileli işlemlerle malvarlığı değerlerini akladıkları anlaşılan olayda eylemlerinin suç tarihinden sonra yürürlüğe giren ve lehe olan 4926 sayılı Kanunun 3/c maddesi yollamasıyla 4/c maddesine uygun bulunduğu, kaçakçılık suçunun yanı sıra aynı eylem nedeniyle ... ve sanık ... hakkında ... Cumhuriyet Başsavcılığının 20.02.2004 tarih ve 2004/85 sayılı iddianamesiyle sahtecilik suçundan da dava açıldığı ve ... 3. Ağır Ceza Mahkemesinin 2004/69 Esas, 2009/317 sayılı ilamıyla mahkumiyet kararı verildiği, kararın Yargıtay Yüksek 11. Ceza Dairesince 08.04.2013 tarihinde onanarak kesinleştiği, TCK’nın 282. maddesi kapsamında öncül suç niteliği taşıyan sahtecilik suçuna ilişkin suç tarihinde yürürlükte bulunan ve sanıkların lehine olan 765 sayılı TCK’nın 342/1. maddesinde düzenlenen suç için öngörülen hapis cezasının alt sınırının ise iki yıl hapis cezası olması karşısında, sanığa atılı "suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama" suçunun oluşacağı cihetle sanığın TCK’nın 282/1. Maddesinden mahkumiyetine karar veren ... 2. Asliye Ceza Mahkemesinin kabul ve takdirinde bir isabetsizlik bulunmadığı anlaşılmıştır. Yargıtay 16. C.D.’nin 2015/3571 E., 2016/4396 K. Sayılı İlamı. (Erişim Tarihi: 14.12.2020; https://karararama.yargitay.gov.tr).

Örneğin, toplam nüfusu 30.000 olan Cayman Adaları'nda 550 banka bulunmakta ve bunlardan sadece 17'si fiziksel varlığını sürdürmektedir. Diğerleri esas olarak yüksek teknolojiyle iş yapmaktadırlar. UNDCP (The United Nations Drug Control Programme) tarafından "dünyadaki para stokunun yarısından fazlasının açık deniz merkezlerinden geçtiğini" ve yaklaşık 2 trilyon ABD doları özel servetin yüzde 20'sinin açık deniz merkezlerine yatırım yaptığı tahmin edilmektedir. Çok az vergilendirmenin olduğu veya hiç vergilendirmenin olmadığı finans merkezlerine yüksek teknoloji yoluyla bu çok büyük sermaye kaçışının, gelişmiş ülkelerin bütçelerini kötüleştirdiğine dair kanıtlar bulunmaktadır (Shelley, 2020: 610). Amerika Birleşik Devletleri, neredeyse % 19 ile dünya çapında en büyük kara para aklama payına sahiptir, onu Cayman Adaları (% 4,9), Rusya (% 4,2), İtalya (% 3,7) takip etmekte ve İsviçre (% 2,1), Lihtenştayn (% 1,7) ve Avusturya (% 1,7) gibi daha küçük ülkeler takip etmektedir. Avusturya, İsviçre ve Birleşik Krallık için daha düşük IMF değeri alınır, toplam miktarın kabaca % 5,5'i akladığı, bu durumda üç ülkenin resmi GSYİH'sinin yaklaşık olarak % 10 olduğu görülmektedir. Ancak kara paranın bu ülkelerde aklanıp aklanmadığı veya sadece bu ülkelerde mi kalacağı durumu netlik kazanmamıştır (Schneider ve Caruso, 2011: 17).

Kara para aklamanın ele alınmasındaki en önemli nedenlerden biri ekonomi ve finansal sistem üzerindeki etkileridir. Kara para aklamanın finansal kurumlar kullanılarak gerçekleştirilmesi kamuoyunun finansal sisteme olan güvenini etkileyebilmektedir. Aklayıcılar, genellikle kâr için yasa dışı faaliyetlere dayanan mağazalar ve restoranlar gibi ön operasyonları düzenli olarak kullanmaktadırlar. Bu ortamda yasal şekilde faaliyet yürüten işletmeler genellikle kendilerini yetersiz bulmakta ve kara para aklayan diğer rakip işletmelerle rekabet etmekte zorlanmaktadırlar. Aklanan büyük meblağlarda para, sisteme aniden girip çıkması nedeniyle finansal kuruluşların likiditesi olumsuz etkilenmekte ve dolayısı ile finansal piyasa işlemleri bozulmaktadır. Bazı gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, aklanan meblağlar ulusal servetin önemli bir kısmına tekabül edebileceğinden ekonomi politikasının kontrolü kaybedilebilmekte ve vergi geliri kaybı oluşabilmektedir. Kara para aklama faaliyetleri, fonların kârlı olan veya yatırıma ihtiyaç duyulan sektörler tahsis edilmemesi nedeniyle yatırım modellerinin değiştirilmesine neden olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler kendi topraklarında bu tür faaliyetlere tolerans göstermeleri halinde itibarları zarar görebilmekte ve özelleştirme politikalarının engellendiğini görebilmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerde suç grupları, aklanan parayı siyasi sistemdeki yerlerini güçlendirmek ve özel sektörü kirlilemek için kullanabilmektedirler. Bu tür suç

örgütleri, konumlarını güç kullanmak ve şiddet içeren faaliyetlerle sindirmek için kullanabilmekte ve ayrıca servetlerini kamu görevlilerini yozlaştırmak için kullanarak devlet kurumlarına zarar verebilmektedirler (Tsingou, 2005: 10).

Kara para aklamanın kurumlar dışında ekonomiler üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ekonomide mal ve hizmet arz-talep miktarında değişme olmamasına rağmen piyasaya sürülen para miktarında ani değişimlerin olması sonucunda fiyatlarda dalgalanmalar meydana gelmektedir. Ekonomide beklenmeyen fon hareketleri, döviz kurlarında ve faiz oranlarında istikrarsızlık meydana getirmektedir. Dolayısıyla ülkenin ekonomik verileri gerçek durumu göstermediğinde ekonomi yönetimi yanlış kararlar alabilmektedirler. Bu şekilde oluşturulan finansal istikrarsızlıklar reel ekonomiyi olumsuz etkileyebilmektedir. Bu istikrarsızlıklar ekonominin kredibilitésini azaltabileceğinden yatırımda riskli ülke konumuna ulaşılması yatırımları azaltıcı bir etki doğuracaktır. Bunun sonucunda yasal paranın ülkeye girmemesi nedeniyle yatırım oranı beklendiği oranda gerçekleşmeyecek ve uzun vadede ülkenin büyüme oranı düşecektir (Yazıcı, 2008: 154).

4. KARA PARA AKLAMADA FİNANS KURUMLARININ KULLANILMASI

Kara para aklama (ML), gayri meşru gelirin meşru görünmesini sağlayan ve aynı zamanda suçluların suç faaliyetlerinin gerçek kaynağını ve gelirlerinin nereden elde edildiğini gizlemeye çalıştıkları süreçtir. Suçlular, kara para aklama yoluyla, yasadışı faaliyetlerden elde edilen parasal gelirleri, yatırım bankalarında barındırılan büyük yatırım fonları gibi yasal bir aracı kullanarak "temiz" fonlara dönüştürmeye çalışmaktadırlar (Le-Khac ve Kechadi, 2010: 1). Kara para aklama paraya meşru bir kimlik kazandırır. Bu da yatırımın hızlı bir şekilde kazanca dönüştüğü sektörler üzerinden gerçekleşmektedir. Bunu sağlayan sektörlerin başında finans sektörü ve sermaye piyasası gelmektedir. Sermaye piyasasında alınan risk yüksek olduğundan elde edilen kazancın büyüklüğü fazla sorgulanmayabilmektedir (Sırma ve Saldanlı, 2015: 116).

Son zamanlarda, kara para aklama giderek kişisel kazançtan uyuşturucu kaçakçılığı ve terörizmi finanse etme aşamasına geçmiş gibi görünmektedir. Bu suç faaliyeti sadece finans kurumları için değil ülkeler için de ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Bugün, çoğu uluslararası finans kurumu kara para aklamayla mücadele çözümleri uygulamaktadır (Le-

Khac ve Kechadi, 2010: 1). Giderek artan bir şekilde, ABD ve uluslararası finans piyasaları da şüphesiz yatırımcıların cebinden kendilerini zenginleştirmeye çalışan organize suçlular tarafından istismar için savunmasız sektörler haline gelmiştir. Karmaşık planları kolaylaştırmak için suç örgütleri, ihmalkâr veya yolsuz avukatların, muhasebecilerin, hisse senedi komisyoncularının ve diğer mali danışmanların profesyonel hizmetlerinden yararlanmaktadır (Ott, 2010: 378).

Kara para aklamada kullanılan çok sayıda yöntemin ortak noktası bütün yöntemlerde suç unsuru gelir, benzer aşamalardan geçirilerek ekonomiye aklanmış olarak sokulmaktadır. Bu aşamalar, Yerleştirme (Placement), Katmanlama (Layering), Bütünleştirme (Integration) olarak gerçekleşmektedir. Kara para aklama işleminin yapılacağı ülkelerdeki düzenlemeler, kullanılacak finansal araç çeşitliliği ve kara para aklayanların faaliyet konuları gibi değişkenler bulunmaktadır. Yerleştirme; yasa dışı kazancın, nakde dönüştürmesi kolay (likit) bir varlığa ilk dönüştürülme aşamasıdır. Suç unsuru paranın kaynağına ilişkin yasal bir gerekçe oluşturmak zor olduğundan yasadışı kazancı elde edenler, nakit formundaki paradan kurtulmak ve parayı finansal sisteme sokmak istemektedir (Sırma & Saldanlı, 2015: 113).

IOC (Uluslararası Organize Suçlar) grupları emrinde milyarlarca dolar bulundurmakta, dünyanın en iyi muhasebecilerinden, avukatlarından, bankacılarından ve lobcilerinden bazılarını istihdam etmektedirler. Suç operasyonlarında daha gelişmiş hale geldikçe, IOC grupları da küreselleşmenin fırsatlarına adapte olmuş ve geleneksel hiyerarşik yapılardan daha esnek, mobil ve anlaşılması zor ağlara sahip hale gelmiştir. Kara para aklayıcıları, fonların kaynağını ve sahipliğini gizlerken yasadışı fonları finans kurumları aracılığıyla hareket ettirmek için olağanüstü bir yetenek sergilemektedirler. Bu suç grupları, finansal kurumlarda çalışan kişileri ve aracılı yozlaştırmaya çalışmaktadır. Bazı finans kurumları genellikle kara para aklama planlarını kolaylaştırarak sistemden ödün veren veya bu planlara kendileri de dâhil olan “içeride çalışanlara” sahiptir. IOC grupları, paravan şirketlerin kurulması yoluyla işlemleri katmanlara ayırarak yasadışı fonların kaynağını ve sahipliğini gizlemek için iş profesyonellerinden rutin olarak yardım almaktadırlar (Ott, 2010: 376-377).

Kara para aklamada finansal hizmet veren kuruluşlar, döviz büfeleri, kuyumcular, tarihi ve/veya sanat eseri koleksiyoncuları, spor kulüpleri, bahis ve şans oyunları gibi birçok iş kolu kullanılmaktadır. Bu iş kollarında ortak nokta faaliyet alanı içinde çok hızlı nakit akışı olması ve likiditeye çevrilebilme yönünden

aktif bir piyasanın olmasıdır. Banka ve sigorta sektörü gibi sermaye piyasası kurumları kara para aklamada kullanılabilen finansal kuruluşlardandır². Sermaye piyasası araçlarının alım satımının ağırlıklı olarak elektronik ortamda yapılması piyasalara giriş ve çıkışı kolaylaştırmaktadır. Bu şekilde suç gelirleri, sermaye piyasalarında aklanmakta ve bir yerden başka yere transfer olmaktadır (Sırma ve Saldanlı, 2015: 108-109).

4.1. Kara Para Aklamada Bankaların Kullanılması

Günümüzde insanlar evlerindeki bilgisayarları aracılığıyla internet üzerinden alışveriş yapmakta, bir finansal kuruluşa gitmeden fonlarını akıllı kartlar veya internet bankacılığı ile transfer etmektedir. Böylece yüz yüze finansal işlemler gün geçtikçe daha az gerçekleşmektedir. Bu tür bir ortamın aklayıcılara sağladığı en önemli avantajlar; büyük miktarda nakit paranın fiziksel hareketinin ortadan kalkması, kullanıcıların kendilerini gizleyebilmeleri, işlem kayıtlarının tutulmaması şeklinde sayılabilir³. Son zamanlarda kara para

² Davacı, 25/02/2013 tarihinde ve sonrasında “.....” adlı internet sitesinde “.....”taniştirakine soruşturma”, Mahkeme,iştirakini değil,'ı haklı buldu.” başlığıyla yapılan haberlerde banka ve yöneticileri hakkında kara para aklama suçu işledikleri izlenimini uyandırır şekilde haber yapıldığını, gerçeğe aykırı yapılan haber ve yorumlar nedeniyle kişilik haklarının zarar gördüğünü belirterek manevi tazminat isteminde bulunmuştur. Somut olayda; adınaiştiraki İş....'de denetim yapan vergi başmüfettişi tarafından düzenlenen 18/07/2011 tarihli raporda, İş....'nin finansal kiralama sözleşmesi yaptığı müşterilerinin, başkası hesabına hareket edip etmediğine ilişkin yazılı beyanlarının alınmadığının tespit edilmesi üzerine tarafından Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkındaki Yönetmeliğin 17/1. maddesi ve Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkındaki Kanun'un 3/1. maddesine göre 03/02/2013 tarihinde İş....'ye idari para cezası verildiği, idari para cezasına İş ... tarafından yapılan itirazın... Sulh Ceza Mahkemesi tarafından reddedildiği ve bu hususun haber yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu açıklamalar ışığında, davacı bankanın iştiraki İş....'ye tarafından verilen idari para cezası ve idari para cezasına itirazın reddedilmiş olması hususunun haber yapıldığı, dava konusu haberin görünür gerçeğe uygun olduğu, davacının hedef alınmadığı, haberi ilgi çekici kılmak için çarpıcı başlık kullanıldığı ve davacının kişilik haklarına saldırı bulunmadığı anlaşılmaktadır. Yerel mahkemece, açıklanan yönler gözetilerek, istemin tümünden reddedilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçeyle, davalının manevi tazminatla sorumlu tutulmuş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir. Yargıtay 4. H.D.'nin 2015/7910 E., 2016/7260 K. Sayılı İlâmı. (Erişim Tarihi: 14.12.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr>).

³ Açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; sanığın, internet üzerinden eşya ve altın satışı yapılacağına ilişkin ilan verilerek mağdurların belirtilen hesaba para yatırımlarının sağlanmasından sonra,

aklama ile mücadele sonucunda geleneksel yöntemlerle para aklama giderek zorlaşmaktadır. Böyle bir durumda kara para aklama faaliyeti “gerçek” dünyadan “siber” aleme taşınarak bu yollarla aklanan kara paranın tespit edilmesi ve önlenmesi yetersiz kalabilmektedir (Yazıcı, 2008: 166).

Kişiler bankalardaki hesaplarını izleyebilmekte ve elektronik kaynaklı transferleri kullanarak işlemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Aklama suçunu işleyenler ilgili hesaplardan yapılan transferleri özellikle ayırıştırma aşamasında sıkça kullanırlar. Fonun kaynağını karmaşık hale getirmek için off-shore merkezlerde uygulandığı gibi farklı bankalara, farklı emirlerle transfer gerçekleştirilmekte veya yüksek miktardaki tutarların çok sayıda kişiye ve farklı hesaplara dağıtılarak işlemler gerçekleştirilmektedir (Miynat ve Duramaz, 2013: 321). Bu süreç ise ayırıştırma aşaması olarak bilinmektedir. İnternet kullanımı bu aşamayı kolaylaştırmaktadır, çünkü bu aşama kişisel bilgisayar aracılığıyla, herhangi bir kayıt bırakmaksızın gerçekleştirilmektedir. Aklayıcı, sahte isimler altında gerçek kimliğini gizleyerek internet üzerinden açtığı hesaplarını herhangi bir kayıt altına girmeden kontrol edebilmektedir. Ayrıca çok sayıda işlemle fonlarını hesaptan hesaba aktarabilmektedir. Bu sayede işlemlerin kimler tarafından yapıldığı bilinmediği gibi, bu işlemlerin yapıldığı ülkeler de tespit edilememektedir (Yazıcı, 2008: 163).

malların alıcılara gönderilmemesi şeklindeki eyleme iştirak ettiği iddia ve kabul edilmesi, suçun işlendiği yerin Almanya ülkesi olması ve dosya içerisinde tercümesi yapılmış bir örneği bulunan Almanya ülkesi soruşturma evrakları içeriğine göre, sanık hakkında internet dolandırıcılığı ve kara para aklama suçlarından soruşturma yapıldığının anlaşılması karşısında, gerçeğin kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde tespiti bakımından, aynı eylem nedeniyle sanık hakkında yabancı ülkede açılmış bir dava bulunup bulunmadığı, dava açılmış ise kesinleşmiş bir hüküm verilip verilmediği, sanığın iştirak halinde hareket ettiği iddia edilen ve haklarında Almanya’da soruşturma yürütüldüğü anlaşılan diğer şüpheliler hakkında yürütülen soruşturma sonucunun Alman adli mercileri nezdinde araştırılması, bu şüpheliler hakkında dava açılmış ise hüküm verilip verilmediği sorularak, kesinleşmiş hükmün ve özellikle dolandırıcılık suçunun mağdurlarına ait ifade tutanakları ile eşya ve altın satışına dair internet üzerinden yapılan ilanlara ilişkin belgelerin onaylı birer suretinin gönderilmesinin sağlanmasından sonra, toplanan bütün deliller birlikte değerlendirilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması, Kanuna aykırı olup, sanık müdafinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden, hükmün 5320 sayılı Kanun’un 8. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK’nın 321. Maddesi uyarınca BOZULMASINA, 06/12/2017 tarihinde oy birliğiyle karar verildi. Yargıtay 15. C.D.’nin 2016/3223 E., 2017/26089 K. Sayılı İlamı. (Erişim Tarihi: 14.12.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr>).

İnternet aracılığıyla aklamanın gerçekleştirilmesinde genellikle bankaların alet edilmesi, bankaların bu suçlarla bağlantılıymış gibi görünmesine neden olmaktadır. Konu ile ilgili bir görüş bankaların bu tür müşterilerle ilişkilerini kesmediği yönündeyken diğer bir görüş bankaların mevzuatlarının aslında katı olduğu ancak bu tür durumlarda bankaların inisiyatif kullandığı ve katı kurallarını gevşettiği yönündedir (Miynat ve Duramaz, 2013: 323). Bankalar ve menkul kıymet firmaları, küresel işlemlerde tutarlı standartlar üreten ve müşterilerin tanımlanması, işlemlerin izlenmesi, şüpheli faaliyetlerin raporlanması ve yasal gerekliliklerin düzenli olarak güncellenmesi faaliyetlerini aksatmadan yürütmeleri gerekmektedir (Tsingou, 2005: 15).

Bankalar, işlem sayısı ve işlem tutarı yönünden yoğun bir tempoda faaliyet göstermekte ve online suçlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Genel olarak bankalar aracılığıyla gerçekleşen siber-aklama ile mücadelede bankaların da üzerlerine düşen sorumluluklar bulunmaktadır. Bankalar sistemlerini hızlı ve güvenilir yapmaları, bilgi işlem ve mevzuatlarını suçun önlenmesine yönelik düzenlemeleri gerekmektedir (Miynat ve Duramaz, 2013: 323). Hesaplar açılırken yüksek risk seviyeli müşteri ile ilgili müşteriye kabul etme ve tanıma politikası yakından kontrol edilmelidir. Büyük tutarlı herhangi bir şüpheli işlem belirlendiğinde, değişikliğin rapor edilmesi gerekmekte ve müşterilerin önceki tüm bilgileri için müşteri durum tespit süreci uygulanmalıdır. Şüpheli kişi aniden ortaya çıktıysa ve mesleği, maaş grubu, fon kaynakları vb. hakkında herhangi bir bilgi değiştirildiyse, risk seviyesi mevcut pozisyonları ve uygun risk yönetimi prosedürü izlenerek yeniden tahmin edilmelidir (Ba, 2018: 15).

Kara paranın finansal akışını sağlamanın bir başka yolu da Hawala bankacılığıdır. Hawala bankacılığı, finansal işlemlerin modern denetim radarı altında uçan bir sistem olan “yeraltı bankacılığı” olarak tanımlanmaktadır. Yeraltı bankacılığı, kara para aklamaya mücadele tedbirlerinin etkililiği ve terörün finansmanı ile mücadelede bir tehdit olarak görülmektedir. (Schneider ve Caruso, 2011: 12). Hawala bankacıları, bir lisans olmadan ve dolayısıyla hükümet kontrolü olmaksızın finansal işlemler gerçekleştiren finansal hizmet sağlayıcılarıdır. Bir yerde nakit, çek veya diğer değerli malları (elmas, altın) kabul ederler ve başka bir yerde nakit olarak veya başka bir ücret olarak karşılık gelen bir meblağı öderler. Resmi bankalardan farklı olarak Hawala bankacıları, bu resmi finansal kurumların tabi olduğu müşterilerin kimlik tespiti, kayıt tutma ve olağandışı işlemlerin ifşası ile ilgili yasal yükümlülükleri dikkate almazlar. Bazı ülkelerde yasal (resmi) ve gayri resmi piyasa ekonomisinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan

bu sistem aracılığıyla Hawala bankacıları, parayı fiziksel veya elektronik olarak hareket ettirmek zorunda kalmadan transferini sağlamaktadırlar. Yeraltı bankacılığı, kara para aklamaya mücadele tedbirlerinin etkililiği ve terörün finansmanı ile mücadelede yönelik bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Yeraltı bankacılarının suçlular ve teröristler için güvenli bir liman haline gelmesini önlemek için, kayıt tutma, olağandışı işlemlerin ifşası ve müşterilerin kimliklerinin belirlenmesi ile ilgili standart düzenlemelere tabi olmaları gerekmektedir (Schneider, 2011: 11).

4.2. Kara Para Aklamada Sermaye Piyasalarının Kullanılması

Sermaye piyasasında kara para aklamının en zayıf halkası birincil piyasa işlemleriyle gerçekleştirilmektedir. Sermaye artışı ya da pay satışı yaparak halka açılacak bir şirkette suç sonucu elde edilmiş gelirleriyle nitelikli paya sahip olan kişiler, pay senetleri ikincil piyasada alınıp satılmaya başladığında ellerindeki pay senetlerini satarak kolaylıkla kara para aklayabilmektedirler. Borsa İstanbul'da 400'den fazla şirketin pay senetleri işlem görmekte, bunların 235'i tüm kotasyon şartlarını sağlayarak ulusal pazarda işlem görmektedir. Mevzuata göre ciddi denetim ve incelemeler bu şirketler için geçerlidir. Kara para aklayanlar, mevzuatta diğer pazarlarda işlem gören firmalara tanınan çeşitli muafiyetler sonucu oluşabilen açıkları suiistimal edebileceklerdir (Sırma ve Saldanlı, 2015: 117).

Sermaye piyasasında işlemler genellikle nakit gerçekleşmediğinden kara para işlemleri sermaye piyasasına ayırıştırma (layer) ve uyumlaştırma (integration) aşamasında gerçekleşmektedir. Yerleştirme sürecinde, aracı kurumlarda çok sayıda hesap açılarak menkul kıymet satın alınmakta ve pay senedi satışıyla elde edilen kazançlara yasal bir gelir görünümü verilmektedir. Sermaye piyasalarında işlem gören pay senetlerinin hamiline olması, kara para aklama işlemlerinde pay senedi alım satımı gerçekleştiren kişilerin gerçek kimliklerini gizlemeleri için uygun bir ortam vermektedir. Açılan sahte hesaplarla borsada nihai amaç her zaman kazanç elde etmek olmadığından çok sayıda işlem gerçekleştirilerek para ilk elde edildiği kaynağından süratle uzaklaştırılmaktadır (Sırma ve Saldanlı, 2015: 113-114).

Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Örgütü (International Organization of Securities Commissions – IOSCO), Suç gelirlerinin aklanmasında sermaye piyasalarının kullanılmaması için çeşitli öneriler ve prensipler yayınlamıştır. Bu önerilerde, sermaye piyasası kurumları tarafından

müşteri kimliğinin tespiti, şüpheli işlem bildirim sisteminin kurulması, suç gelirlerinin önlenmesi için ulusal ve uluslararası kuruluşlarla koordinasyonun sağlanması gibi konular açıklanmıştır (Sırma ve Saldanlı, 2015: 112).

4.3. Türkiye’de Kara Para Aklama Eylemi ve Alınan Önlemler

Genellikle gelişmiş ülkelerde işlenen suçlar sonucunda elde edilen kara paranın aklanması, yeterli önlemlerin alınmadığı, kayıt dışının yüksek olduğu, yabancı sermayeye gereksinimin olduğu gelişmekte olan ülkelerde gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de yüksek düzeyde kayıt dışı ekonominin varlığı, kara paranın aklanmasında gerekli ortamı hazırlamaktadır (Yazıcı, 2008: 157). FATF, kara para aklama konusundaki raporunda Türkiye için bölgesel olarak gelişen bir finansal merkez olduğu ve Asya’dan Avrupa’ya olan uyuşturucu ticaretinin güzergâhı olduğu ifade edilmiştir. Kara para aklamının ise genellikle ülke içinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Türkiye’de suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi hakkındaki 5549 sayılı kanunda, sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumlar şüpheli işlem bildirimini yapacak yükümlülükten sayılmış ve Sermaye Piyasası Kurulu uzmanları denetimle görevlendirilmiştir (Sırma ve Saldanlı, 2015: 115). 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili alt mevzuata göre yükümlü olarak sayılan finansal kuruluşlarla finansal olmayan kişi ve meslek grupları “şüpheli işlem bildirimleri” göndermektedir.

Yükümlülük denetimi faaliyetleri, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili mevzuata göre münferit olarak ya da bir denetim programı çerçevesinde yürütülmektedir. Yükümlülükler uyum denetimi; kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirimleri ve uyum görevlisi atanması (sadece uyum görevlisi atama zorunluluğu olan yükümlülüklerle sınırlı) yükümlülükleri yönünden bulunmaktadır. MASAK’a (Mali Suçları Araştırma Kurulu) gönderilen şüpheli işlem bildirimleri veri işleme aşamalarından sonra mahiyeti, işlem tutarı, bağlantıları gibi kriterler göz önünde bulundurularak analiz, değerlendirme ve inceleme gerçekleştirilmektedir. Şüpheli işlem bildirimleri MASAK-ONLINE üzerinden standart form şeklinde ve genellikle (%99,6) elektronik bildirim olarak gönderilmektedir. “Yükümlü” şeklinde belirtilen gerçek ve tüzel kişilerin MASAK’a bildirilen şüpheli durumlar veya işlemler, şüpheli işlem bildirimleri olarak değerlendirilmektedir. MASAK’a gönderilen şüpheli işlem bildirimlerinde %99,5 / %99,7 oranlarında elektronik ortamda gönderilmekte, taşıt alım satımı ile uğraşanlar, kıymetli maden, taş ve mücevher alım satımı yapanlar (kuyumcular) gibi kurumsal olmayan

yükümlüler ise posta yoluyla bildirimde bulunmaktadırlar.

Yükümlülüğün ihlal edilip edilmediği uyum denetimi sırasında ya da MASAK'a bildirimler yoluyla veya MASAK denetim elemanları vasıtasıyla gerçekleştirilen münferit denetimler sonucunda ortaya çıkarılmaktadır. Yükümlülüğe aykırı bir davranış tespit edildiğinde yükümlülere idari para cezası veya adli ceza uygulanmaktadır. İdari para cezaları, Kanun'un 3 ve 6'ncı maddeleri ile 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında bulunan kimlik tespiti, devamlı bilgi verme ve şüpheli işlem bildirim yükümlülüklerinden herhangi birini ihlal eden yükümlülere karşı uygulanmaktadır. Kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen görevliye de idari para cezası verilmektedir. 5549 sayılı Kanun'un 5'inci maddesinde bulunan yükümlülükler uylmaması halinde tedbir alınması ve eksiklerin giderilmesi amacıyla yükümlülere MASAK tarafından 30 günden az olmamak üzere süre verilmektedir. Verilen süre içinde gerekli tedbirleri almamış ve eksiklerini gidermemiş yükümlülere idari para cezası verilmektedir (MASAK 2019 Yılı Faaliyet Raporu).

Tablo1. Şüpheli İşlem Bildirim Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam	8739	1531 8	2559 2	3648 3	7422 1	1325 70	1764 11	2227 43	2037 86

Kaynak: MASAK 2011-2019 Yılları Faaliyet Raporları (Erişim Tarihi: 14.12.202, <http://www.masak.gov.tr>)

Tablo 1'de Şüpheli işlem bildirim sayılarının yıllara göre dağılımı sunulmuştur. Tabloya göre şüpheli işlem bildirim sayılarının yıllara göre dağılımı 2011-2019 yılları arasında sürekli bir artış eğilimindeyken 2019 yılında bir önceki yıla göre azalmıştır. Şüpheli işlem bildirim sayılarının yıllara göre dağılımının 2011-2019 yılları arasında sürekli artmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlar; i) şüpheli işlem bildirim yükümlülerinin bu yükümlülüklerine uymadıklarında önemli miktarlarda idari para ve adli cezalarla karşı karşıya kalmaları, ii) finansal kurumlar yönünden bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi şeklinin standartlaştırılmış olarak elektronik ortamda kolay bir şekilde MASAK'a iletilmesi, iii) MASAK ve Türkiye Bankalar Birliği işbirliği sonucunda "Türk Bankacılık Sektöründe Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Çalıştayı"na, üye Bankaların üst düzey yöneticileri, uyum görevlileri ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Borsa İstanbul A.Ş. ve Maliye Bakanlığı temsilcilerinin katılımı ile ilgili kurumların farkındalıklarının artırılarak desteklerinin talep edilmesi, iv) MASAK tarafından Finansal Kurumlar Birliği, Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşları, Türkiye Sigorta Birliği ve Sermaye

Piyasası Aracı Kurumları Birliğinden katılımcının iştirak ettiği şüpheli işlem bildirimleri, müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar kapsamında çalıştaylar düzenlenmesi, v) MASAK tarafından bildirimle yükümlü kurumların çalışanlarına yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi vı) MASAK personeli tarafından bankacılık, finansman, faktoring ve finansal kiralama, ödeme ve elektronik para kuruluşu, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlik alanlarında faaliyet gösteren yükümlülerin çalışanlarına yönelik eğitim verilmesi olarak sayılabilmektedir.

Şüpheli işlem bildirim sayılarının 2019 yılında bir önceki yıla göre azalmasının muhtemel nedenleri MASAK'ın uyum denetimlerinde yükümlülüklerini yerine getirmeyen gerçek/tüzel kişilerin toplam fiil sayısı ve yükümlüler hakkında verilen idari para cezalarının sunulduğu Tablo 2'de görülebilmektedir. Şüpheli işlem bildirim sayılarının 2019 yılında bir önceki yıla göre azalmasının muhtemel nedenleri şunlardır: i) MASAK'ın 2019 yılında tespit edebildiği fiil sayısında azalma olması dolayısıyla ceza tutarlarında da önemli miktarda azalış olması, ii) Kara para aklama fiili sayısının yüksek olmasına rağmen yükümlüler tarafından MASAK'a ihbar ve bildirimlerin gerektiği düzeyde yapılmaması, iii) MASAK denetimleri sonucunda ilgili fiillerin tespit edilememesi ve bildirimle yükümlü olan gerçek ve/veya tüzel kişilerin bildirim görevlerini yerine getirmediğinin ortaya çıkarılmaması olarak belirtilebilir. Tablo 1 ve Tablo 3'ün yorumlanmasında Tablo 2'de belirtilen idari para cezasına konu fiil sayıları ve verilen idari para cezası tutarlarının yıllar itibarıyla dağılım bilgilerinin birlikte incelenmesi önem arz etmektedir.

Tablo 2'de idari para cezasına konu fiil sayıları ve idari para cezası tutarlarının yıllar itibarıyla dağılımı verilmektedir. 2012 yılında bir önceki yıla göre yükümlülük ihlaline konu fiil sayısı ve idari para cezası tutarının önemli oranda artmasının nedeni önceki yıllarda başlanan faktoring ve finansal kiralama şirketlerinin, talih ve bahis oyunları şirketleri hakkında yükümlülükler uyum denetiminin 2012 yılında tamamlanması olarak belirtilebilir. İdari para cezasına konu fiil sayıları ve idari para cezası tutarları 2011'den 2019 yılına kadar sürekli artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2019 yılında bir önceki yıla göre azalış olmasının muhtemel nedenleri Tablo 1 açıklamasında belirtildiğinden tekrar edilmemiştir.

Tablo 2: İdari Para Cezasına Konu Fiil Sayıları ve İdari Para Cezası Tutarlarının Yıllar İtibarıyla Dağılımı (2011-2019)

Yükümlülük İhlaline Konu Fiiller	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kimlik Tespit Yükümlülüğü	66	1.275	1.239	504	821	393	728	1561	77
Şüpheli İşlem Bildirim Yükümlülüğü	5	23	1	72	159	57	260	160	141
Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri ile Diğer Tedbirler Yükümlülüğü	-	-	-	1	7	-	-	-	-
Elektronik Tebliğ	-	-	-	-	-	34	4	-	-
Toplam Fiil Sayısı	89	1.276	1.254	577	987	484	992	1721	218
Ceza Tutarı	1.292.284	14.369.887	10.973.207	9.354.671	6.372.412	6.451.999	14.422.908	18.008.832	3.049.194

Tablo 3: Şüpheli İşlem Bildirimi Gönderen Finansal Kuruluş Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (2011-2019)

Finansal Kuruluşlar	Yıllar								
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bankalar	29	30	31	33	34	34	32	34	35
Aracı Kurumlar	17	23	25	30	25	25	38	34	32
Sigorta ve Emeklilik Şirketleri	27	36	34	34	34	42	36	35	35
Faktöring Şirketleri	26	28	43	51	48	44	45	42	37

Finansal Kiralama Şirketleri	14	15	14	16	12	16	14	11	11
Finansman Şirketleri	5	4	4	5	7	8	9	8	9
Yetkili Müesseseler ile Kıymetli Maden Aracı Kuruluşları	2	2	4	12	18	25	20	24	27
Ödeme Kuruluşları ile Elektronik Para Kuruluşları					-	8	12	24	28
Takas ve Saklama Hizmeti Veren Kuruluşlar					-	1	-	1	1
Yatırım Ortaklıkları					-	-	1	-	-
Portföy Yönetim Şirketleri					-	-	-	1	-
Toplam	120	138	155	181	178	216	203	212	209

Kaynak: MASAK 2011-2019 Yılları Faaliyet Raporları (Erişim Tarihi: 14.12.2020, <http://www.masak.gov.tr>).

Şüpheli işlem bildirimini gönderen finansal kuruluş sayısının yıllara göre dağılımı Tablo 3’de gösterilmiştir. Tabloya göre şüpheli işlem bildirimini gönderen kuruluşlar ağırlıklı bankalar, sigorta ve emeklilik şirketleri, faktöring şirketleri olarak görülmektedir. Aracı kurumlar 2013 yılından itibaren şüpheli işlem bildirim sayılarını artırmıştır. Yetkili müesseseler ile kıymetli maden aracı kuruluşları 2011-2013 yılları arasında çok düşük sayıda şüpheli işlem bildiriminde bulunurken 2014 yılından itibaren bildirim sayılarında yıllar itibarıyla artış olduğu gözlemlenmiştir. Ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşları 2016 yılından itibaren şüpheli işlem bildirimlerini yıllar itibarıyla sürekli artırdığı görülmektedir. Bu durumun olası nedenleri olarak Tablo 1 açıklamasında belirtildiği gibi denetimleri sonucu MASAK tarafından verilen idari para cezaları, MASAK tarafından meslek kuruluşları birlikleri temsilcileri ile düzenlenen çalıştaylar ve meslek personellerine düzenlenen eğitim programlarının etkisinin olduğu belirtilebilir. Tablo 3’e göre şüpheli işlem bildirimini gönderen finansal kuruluş sayısının 2017 yılına kadar sürekli arttığı görülmektedir. 2017 ve 2018 yıllarında şüpheli işlem bildirimini gönderen finansal kuruluş sayısının 2016 yılında gönderilen şüpheli işlem bildirim sayısından düşük olmasının nedeni olarak kara paranın aklanması filinin azalması olarak değil bildirim yükümlülüğü olan gerçek ve tüzel kişilerin bu yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmedikleri şeklinde belirtilebilir. Bu düşüncüyü destekleyen Tablo 2’ye göre yükümlülük ihlaline konu fiil sayısı 2016 yılında 484, verilen idari para cezası tutarı 6.451.999 TL iken 2017 yılında yükümlülük ihlaline konu fiil sayısı 992, verilen idari

para cezası tutarı 14.422.908 TL, 2018 yılında yükümlülük ihlaline konu fiil sayısı 1721, verilen idari para cezası tutarı ise 18.008.832 TL olduğu görülmektedir. Buradan 2017 ve 2018 yıllarında şüpheli işlem bildirim gönderen finansal kuruluş sayısının 2016 yılına göre azalması ile bildirim yükümlüğünü yerine getirmeyen kuruluşlara verilen idari para cezalarının artması arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Şüpheli işlem bildirim gönderen finansal kuruluş sayısının 2017 yılına kadar sürekli artması ve 2019 yılında bir önceki yıla göre azalmasının muhtemel nedenleri Tablo 1 açıklamasında belirtildiği için Tablo 3 açıklamasında tekrar edilmemiştir. 2019 yılında şüpheli işlem bildirim gönderen elektronik para/ödeme kuruluşları, yetkili müesseseler (döviz büroları) ile kıymetli maden aracı kuruluşları, bildirimde bulunan kurum sayısı ve bildirim sayısını düzenli olarak artırdıkları görülmektedir. 2019 yılı ihbar ve araştırma talepleri sayısında bir önceki yıla göre azalma olmakla birlikte aklama suçu ve buna dayanak teşkil eden öncül suçlara ilişkin bildirim sayılarında yaklaşık %80 oranında bir artış gerçekleşmiştir (MASAK 2019 Yılı Faaliyet Raporu).

Tablo 4: Analiz ve Değerlendirme/Aklama Suçu İnceleme Dosyalarından Suç Duyurusu Yapılan Kişi Sayısı (2011-2019)

Yıl	Analiz ve Değerlendirme	Aklama Suçu İncelemesi	Toplam Suç Duyurusu
2011	117	105	222
2012	133	142	275
2013	64	179	243
2014	100	284	384
2015	323	125	448
2016	50	95	145
2017	10	193	203
2018	59	220	279
2019	39	181	220

Kaynak: MASAK 2011-2019 Yılları Faaliyet Raporları (Erişim Tarihi: 14.12.202, <http://www.masak.gov.tr>)

MASAK denetim elemanları tarafından yürütülen aklama suçu incelemeleri sonucunda yapılmış olan suç duyurularının yanında, MASAK Başkanlığı nezdinde gerçekleştirilen analiz ve değerlendirme çalışmaları sonucunda yapılmış suç duyuruları da bulunmaktadır. (MASAK, 2019: 39). Tablo 4’de Analiz ve değerlendirme/aklama suçu inceleme dosyalarından suç duyurusu yapılan kişi sayısı gösterilmiştir. Tabloya göre analiz ve değerlendirme/aklama suçu inceleme dosyalarından suç duyurusu yapılan kişi sayısı 2011-2016 yılları arasında sürekli artarken 2016 yılında bir önceki yıla göre sert bir şekilde azaldığı 2016 yılından sonra

2014 ve 2015 yıllarındaki suç duyurusu seviyesine ulaşamadığı görülmektedir. 2016 ve 2017 yıllarında önceki yıllara göre analiz, değerlendirme ve aklama suçu incelemeleri sonucunda MASAK tarafından suç duyurusu yapılan toplam kişi sayısı azalmıştır. Bunun nedeni 2016 yılından itibaren MASAK’a gelen analiz, değerlendirme ve inceleme taleplerin büyük bir kısmının soruşturma/kovuşturma kapsamında savcılık veya mahkemeler tarafından yapılan talepler olmasıdır. Araştırma talep edilen kişi ile ilgili savcılık veya mahkeme tarafından hali hazırda soruşturma/kovuşturma yürütüldüğünden MASAK tarafından gerçekleştirilen analiz, değerlendirme ve aklama suçu incelemeleri sonucunda mükerrer olacak şekilde ikinci bir suç duyurusunda bulunulmasına gerek duyulmadığı görülmektedir.

Tablo 5: Sonuçlandırılan Analiz ve Değerlendirme Dosya Konuları (2011-2019)

Öncül Suçlar	Öncül Suçlar
Tefecilik	Uyuşturucu
Uyuşturucu Kaçakçılığı	Bilişim Suçları
Dolandırıcılık ⁴	Marka Taklitçiliği
Örgütlü Suç	Sigara Kaçakçılığı
Akaryakıt Kaçakçılığı	SPK Suçları
İllegal Kumar	Yasaklanan Bilgileri Temin Etmek

⁴ ... firmasının bu suretle aktiflerini bitirip şirketin tasfiyeye girdiği 25/07/2007 tarihine kadar kara para aklama eylemlerine devam ettikleri, sanıkların ... hileli yollarla para aldıktan sonra bu parayı yasal takipten kurtarmak için hileli iflas yoluna başvurdukları, hileli iflasın 765 sayılı TCK’nın 506. maddesinde düzenlenmiş olduğu ve atılı suçun 4208 sayılı Kanun kapsamında öncül suç olduğu, sanıkların kara para aklama eylemlerinin son bulduğu... firmasının tasfiye tarihi olan 25/07/2007 tarihinde atılı suçun oluştuğu cihetle, 1- sanıklar ... ve ...’nun öncül suçlardan olan hileli iflas suretiyle edindikleri parayı sanık ...’nin hakim ortağı olduğu... firması işlemleri aracılığıyla akladıkları, ... ve ...’in kara para olduğunu bildikleri parayı aklama eylemlerini yaptıkları ve tüm sanıkların 5237 sayılı TCK’nın 282/1-3. maddesinde düzenlenen suç işledikleri ve anılan madde uyarınca cezalandırılmalarına karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması, 2-Sanıklar ... ve ... hakkında 4208 sayılı Kanun’un 7/1.maddesi uyarınca hapis cezasının yanında para cezasına da hükmedilmesi ve aynı maddede yer alan “...ve nemaları da dahil olmak üzere karapara kapsamındaki mal ve değerler ile bunların ele geçirilememesi halinde bunlara tekabül eden mal varlığının müsadere sine de hükümlenir” hükmü uyarınca müsadere kararı verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırı ve katılan vekili ile sanıklar ... ve ... müdafilerinin temyiz nedenleri bu itibarla yerinde görüldüğünden, tebliğnameye aykırı olarak HÜKÜMLERİN 5320 sayılı Kanun’un 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK’nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA karar verildi. Yargıtay 16. C.D.’nin 2015/3571 E., 2016/4396 K. Sayılı İlamı. (Erişim Tarihi: 14.12.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr>)

Zimmet	Yolsuzluk
Gümrük Kaçakçılığı	Yağma
İhaleye Fesat Karıştırma	Altın Kaçakçılığı
Hırsızlık	Fuhuşa Teşvik, Aracılık ve Yardım Etme
Görevi Kötüye Kullanma	Gıda Maddesi Kaçakçılığı
Evrakta Sahtecilik ⁵	Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Muhalefet
Usulsüz Mali İşlemler	Sebepsiz Zenginleşme
Akaryakıt Kaçakçılığı	Sanal Bahis
Rüşvet	

Kaynak: MASAK 2011-2019 Yılları Faaliyet Raporları (Erişim Tarihi: 14.12.2020, <http://www.masak.gov.tr>).

Sonuçlandırılan analiz ve değerlendirme dosya konuları Tablo 5’de sunulmuştur. Yıllar itibarı ile yürütülen analiz ve değerlendirme çalışmaları sonucunda bir biri ile ilgili olmadığı düşünülen birçok olayın esasında aynı fiilin farklı bileşenleri olduğu, bu nedenle birbiri ile ilgili fiillerin farklı dosyalarda incelenmesi analiz sürecini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle aklama ve terörün finansmanına yönelik faaliyetler ile ilgili olduğu belirlenen olaylar tek bir dosya kapsamında birleştirilerek ele alınmıştır. Öncül suç türlerinde çeşitlilik olmakla beraber en fazla uyuşturucu kaçakçılığı, dolandırıcılık ve tefecilik gibi

belirli suçların öncül suç olarak ortaya çıktığı görülmektedir. gender)

5. SONUÇ

Bu çalışmada kara paranın aklanmasında bankaların ve sermaye piyasalarının nasıl kullanıldığı ve Türkiye’de kara para aklama ile ilgili önlemlerin MASAK bildirim yükümlülüklerine uyum çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2011-2019 yılları arasında MASAK’ın (Mali Suçları Araştırma Kurulu) faaliyet raporları tek tek incelenerek ülkemizde kara para aklama faaliyetlerinin denetimi sonucu elde edilen bilgiler tablolar halinde verilmiştir. Ayrıca ülkemizde kara para aklama fiili Yargıtay kararları ışığında ele alınmıştır. Yerli ve yabancı literatürde kara paranın aklanmasında banka ve sermaye piyasalarının kullanımında düzenleyici ve denetleyici kurumların faaliyet raporlarından elde edilen bilgilerin ve yüksek mahkeme kararları ışığında konuyu ele alan bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın, banka ve sermaye piyasaları alanında düzenleyici ve denetleyici kurumlar, banka ve sermaye piyasası kurumlarının yöneticileri, çalışanları ve araştırmacılar için yararlı olacağı düşüncesiyle literatüre katkısının olacağı beklenmektedir.

Şüpheli işlem bildirim sayılarının yıllara göre dağılımı 2011-2019 yılları arasında sürekli bir artış eğilimindeyken 2019 yılında bir önceki yıla göre azalmıştır. Şüpheli işlem bildirim sayılarının yıllara göre dağılımının 2011-2019 yılları arasında sürekli artmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlar; i) şüpheli işlem bildirim yükümlülerinin bu yükümlülüklerine uymadıklarında önemli miktarlarda idari para ve adli cezalarla karşı karşıya kalmaları, ii) finansal kuruluşların bildirim yükümlüğünün yerine getirilmesi şeklinin standartlaştırılmış olarak elektronik ortamda kolay bir şekilde MASAK’a iletilmesi, iii) MASAK ve Türkiye Bankalar Birliği işbirliği sonucunda “Türk Bankacılık Sektöründe Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Çalışmayı”na, üye Bankaların üst düzey yöneticileri, uyum görevlileri ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Borsa İstanbul A.Ş. ve Maliye Bakanlığı temsilcilerinin katılımı ile ilgili kurumların farkındalıklarının artırılarak desteklerinin talep edilmesi, iv) MASAK tarafından Finansal Kurumlar Birliği, Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşları, Türkiye Sigorta Birliği ve Sermaye Piyasası Aracı Kurumları Birliğinden katılımcının iştirak ettiği şüpheli işlem bildirimleri, müşterinin tanınmasına ilişkin esaslar kapsamında çalıştaylar düzenlenmesi, v) MASAK tarafından bildirimle yükümlü kurum çalışanlarına yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi vi) MASAK personeli tarafından bankacılık, finansman, faktoring ve

⁵ Anılan rapor ve tüm dosya kapsamına göre, sanıkların bir kısmının ... isimli firmanın yetkilisi ve ortakları, bir kısmının ise bu firma ile bağlantılı diğer yedi firmanın ortağı veya yetkilisi oldukları,... isimli firmanın 1997-1998 ve 1999 yıllarında yurtdışından et ihthal ederek Türkiye’de piyasaya sürdüğü ve diğer 7 firmanın da bu işlemlere aracılık ettiği, sanıkların bu yolla ...’daki ... isimli firmadan et aldıkları halde ... ve ... isimli ... şirketlerinden satın alınmış gibi sahte evraklar düzenledikleri ve 7.547.300 USD tutarındaki etlerin yurtdışına transit rejimi çerçevesinde gönderildiğine ilişkin sahte evraklar düzenlemek suretiyle 3.183.432 USD tutarındaki bölümünün yurt içinde piyasaya sürüldüğü ve bu suretle toplam 10.331.145,74 TL tutarında karapara elde ettiklerinin iddia edildiği olayda; öncelikle sanıkların eylemlerin 4208 sayılı Kanun kapsamında karapara aklama suçunu oluşturup oluşturmayacağına irdelenmesi gerekmektedir. 4208 sayılı Kanun uyarınca karapara aklama suçunun oluşabilmesi için, anılan Kanun’un 2/a madde ve fıkrasında sayılıp öncül suç olarak nitelendirilen fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen paranın; elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarına iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması gerekmektedir. . Yargıtay 19. C.D.’nin 2015/33445 E., 2016/7362 K. Sayılı İlamı. (Erişim Tarihi: 14.12.2020; <https://karararama.yargitay.gov.tr>).

finansal kiralama, ödeme ve elektronik para kuruluşu, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlik alanlarında faaliyet gösteren yükümlülerin çalışanlarına yönelik eğitim verilmesi olarak sayılabilmektedir.

Şüpheli işlem bildirim sayılarının 2019 yılında bir önceki yıla göre azalmasının muhtemel nedenleri şunlardır: i) MASAK'ın 2019 yılında tespit edebildiği fiil sayısında azalma olması dolayısıyla ceza tutarlarında da önemli miktarda azalış olması, ii) Kara para aklama fiili sayısının yüksek olmasına rağmen yükümlüler tarafından MASAK'a ihbar ve bildirimlerin gerektiği düzeyde yapılmaması, iii) MASAK denetimleri sonucunda ilgili fiillerin tespit edilememesi ve bildirimle yükümlü olan gerçek ve/veya tüzel kişilerin bildirim görevlerini yerine getirmediklerinin ortaya çıkarılmaması olarak belirtilebilir.

Şüpheli işlem bildirimini gönderen finansal kuruluş sayısının 2017 yılına kadar sürekli arttığı görülmektedir. 2017 ve 2018 yıllarında şüpheli işlem bildirimini gönderen finansal kuruluş sayısının 2016 yılında gönderilen şüpheli işlem bildirim sayısından düşük olmasının nedeni olarak kara paranın aklanması filinin azalması olarak değil bildirim yükümlülüğü olan gerçek ve tüzel kişilerin bu yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirmedikleri şeklinde belirtilebilir. Tablo 2'ye göre yükümlülük ihlaline konu olan fiil sayısı 2016 yılında 484, verilen idari para cezası tutarı 6.451.999 TL iken, 2017 yılında yükümlülük ihlaline konu olan fiil sayısı 992, verilen idari para cezası tutarı 14.422.908 TL, 2018 yılında yükümlülük ihlaline konu olan fiil sayısı 1721, verilen idari para cezası tutarı ise 18.008.832 TL olduğu görülmektedir. Buradan 2017 ve 2018 yıllarında şüpheli işlem bildirimini gönderen finansal kuruluş sayısının 2016 yılına göre azalması ile bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen kuruluşlara verilen idari para cezalarının artması arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

Analiz ve değerlendirme/aklama suçu inceleme dosyalarından suç duyurusu yapılan kişi sayısı 2011-2016 yılları arasında sürekli artarken 2016 yılında bir önceki yıla göre sert bir şekilde azaldığı 2016 yılından sonra 2014 ve 2015 yıllarındaki suç duyurusu seviyesine ulaşamadığı görülmektedir. 2016 ve 2017 yıllarında önceki yıllara göre analiz, değerlendirme ve aklama suçu incelemeleri sonucunda MASAK tarafından suç duyurusu yapılan toplam kişi sayısı azalmıştır. Bunun nedeni olarak MASAK'a 2016 yılından itibaren gelen analiz, değerlendirme ve inceleme taleplerin büyük bir kısmı soruşturma/kovuşturma kapsamında savcılık veya mahkemeler tarafından yapılan taleplerdir. Araştırma talep edilen kişi ile ilgili savcılık veya mahkeme tarafından hali hazırda

soruşturma/kovuşturma yürütüldüğünden MASAK tarafından gerçekleştirilen analiz, değerlendirme ve aklama suçu incelemeleri sonucunda mükerrer olacak şekilde ikinci bir suç duyurusunda bulunulmasına gerek duyulmamıştır.

Dijital çağda suç ve yolsuzluğun üstesinden gelmek için bazı politika önlemleri alınmalıdır. Bunlar: Yüksek teknoloji arenasında suçu tespit etme ve kovuşturma yollarını geliştirmek için kolluk kuvvetleri, iletişim ve bilgisayar hizmeti sağlayıcıları, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar birlikte hareket etmelidir. Yüksek teknoloji suçlarını ele almak için kolluk kuvvetlerinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Kolluk kuvvetleri, bankacılık ve uluslararası finans piyasaları katılımcıları, yüksek teknoloji kullanımı yoluyla mali piyasaların suç grupları tarafından manipüle edilmesini engellemek için daha güçlü adımlar atmalıdır. Finansal sistemlere yönelik tehditleri ele alan eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Yüksek teknoloji suçlarıyla mücadele için ulusal ve uluslararası düzeyde yönetmelikler ve mevzuat geliştirilmelidir.

Türkiye coğrafi olarak geçiş bölgesi niteliğinden dolayı kara para aklayıcılarının sermaye piyasalarını suiistimal etmeden ülkemizde gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ülkemizde faaliyet gösteren düzenleyici ve denetleyici otoritelerin ve kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen tespit faaliyetlerinin gizlilik içerisinde yapılması nedeniyle kara para aklama ve şüpheli işlem bildirimleri kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili vaka analizinin yapılamaması çalışmanın önemli bir kısıtını oluşturmaktadır. Düzenleyici otoritelerin soruşturma ve kovuşturma aşamasında şüpheli işlem takibini gizli olarak yürütmesi gerekliliği kabul edilmektedir. Ancak kovuşturma ve soruşturma aşamasından sonra kara para aklama tipolojileri ve diğer bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması önem arz etmektedir. Böylece akademik olarak araştırmacıların, düzenleyici ve denetleyici otorite uzmanlarının, yazılım ve bilişim sektörü uzmanlarının kara para aklamaya karşı ihtiyaç duyulan program ve yazılımı üretmeleri, aracı kurumların (örneğin; bankalar, borsalar, sigorta şirketleri vb.) gerekli kara para önleme sistemlerini kurmaları mümkün hale gelebilecektir.

Kolluk kuvvetlerinin kara para aklama faaliyetleri hakkında istihbarat paylaşmak, yeni ortaya çıkan tehditleri tahmin etmek, öncelikli hedefleri ve gelecekte etkili stratejiler belirlemek için kamu, özel kurumlar, akademi ve yabancı meslektaşlar ile işbirliği içinde çalışmalar yürütülmesi gerekliliği açıktır. Kara para aklamanın banka ve finans kurumlarında tespit edilmesini kolaylaştıracak değişkenlerin belirlenerek uygun model ve yazılımların oluşturulabilmesi önem arz etmektedir.

Bunun ise kolluk kuvvetlerinin, düzenleyici ve denetleyici kurumların kamuya, araştırmacılara daha fazla bilgi/veriyi erişime açması ile mümkün olacağı belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- Alldrige, P. (2001). The Moral Limits of the Crime of Money Laundering, *Buffalo Criminal Law Review*, 5(1), 279-319.
- Ba, H. (2018). Money laundering risk from emerging markets: the case of Vietnam. *Journal of Money Laundering Control*, 21(3), 1-23.
- Karatay, Ö., ve Kapusızoğlu, M. (2011). Mali ve Ekonomik Suçların Terörün Finansmanı Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(1), 115-121.
- Le-Khac, N.-A., ve Kechadi, T. (2010). Application of Data Mining for Anti-money Laundering Detection: A Case Study. ICDMW 2010, The 10th IEEE International Conference on Data Mining Workshops, (s. 1-10). Sydney, Australia: <https://www.researchgate.net/publication/220765959>
- Miynat, M., ve Duramaz, S. (2013). Karapara Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama. *Yönetim ve Ekonomi*, 20 (1), 315-325.
- Ott, T. P. (2010). US law enforcement strategies to combat organized crime threats to financial institutions. *Journal of Financial Crime*, 17 (4), 375-386.
- Schneider, F. (2011). The Financial Flows of the Transnational Crime: Some Preliminary Empirical Results1. *Economics of Security Working Paper*, (53), 1-16.
- Schneider, F., ve Caruso, R. (2011). The (Hidden) Financial Flows of Terrorist and Transnational Crime Organizations: A Literature Review and Some Preliminary Empirical Results. *Economics of Security Working Paper Series*, (52), 1-34.
- Shelley, L. I. (2020). Crime and Corruption in the Digital Age the Digital Age. *Journal of International Affairs Editorial Board*, 51 (2), 605-620.
- Sırma, İ., ve Saldanlı, A. (2015). Kara Para Aklamada Sermaye Piyasası Araçları'nın Kullanımı. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3 (3), 108-118.
- Tsingou, E. (2005). Global Governance and Transnational Financial Crime: Opportunities and Tensions in the Global Anti-Money Laundering Regime. *CSGR Working Paper*, 161 (5), 2-25.
- Yazıcı, A. (2008). Yeni Karapara Aklama Yöntemleri olarak Akıllı Kartlar ve İnternet. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2), 153-168.
- MASAK. (2019). *Yıllık Faaliyet Raporu*. Ankara: www.masak.gov.tr.
- Yargıtay Bilgi Bankası. (2020). Ankara: <https://karararama.yargitay.gov.tr>.